

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תצ"ו | פרשת וירא | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

מישעורי הרה"ג יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

ביצד יש לנהוג בשאריות פירות שביעית

א. קדושת פירות שביעית ומצוה באכילתם. ב. הפסד ובזיון פירות שביעית. ג. הפסד ספיחין. ד. אין הפירות ראויים. ה. פח שמיתה. ו. הפסד פירות שביעית על ידי גרמא. ז. על ידי עכו"ם. ח. נתינת פירות שביעית לתינוק. ט. חובה למנוע הפסד מפירות שביעית.

א. קדושת פירות שביעית ומצוה באכילתם

תנן **בשביעית** (פ"ז מ"א) כל שהוא מאכל אדם, ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ וגידולו מן הארץ יש בו משום קדושת שביעית. ויעוי' בסוכה (מ.) דשביעית תופסת דמיה. וכן פסק הרמב"ם (שמיטה פ"ו ה"א, ג, ד).

ויעוי' ברמב"ן (שכחת העשין מצוה א) שכתב דאמרה תורה בפירות שביעית "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ודרשו "לאכלה" ולא לסחורה כו' ונכפלה זאת המצוה באמרו ית' "ואכלו אביוני עמך". שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שאמר (ר"פ קדושים) בלקט ושכחה, אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום. והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה, ע"כ.

והמגילת אסתר (הוספת עשין של הרמב"ן עשה א) הבין שכוונת הרמב"ן שיש מצוה לאכול פירות שביעית. ועיי"ש שדחה דבריו והביא ראייה ממה שנינו במס' שביעית (פ"ח מ"ב) שביעית ניתנה לאכילה כו', ולא קא' שביעית מצוה באכילה. ומה שאמרו שם לפרש לאכול דבר שדרכו לאכול היינו דאין מחייבים אותו לאכול לא פת שעפשה ולא קניבת ירק (עלן שאינן פיון) ולא תבשיל שנתקלקלה צורתו, ומשמע שדוקא אלו הדברים שנתקלקלו אין מחייבין אותו לאכול, אבל מה שהוא מתוק וטוב חייב לאכול, זה אינו כי מה שאמרו באלו שאין מחייבין אותו לאכול הוא משום דסד"א דחייב לאכול למען לא יפסדו שהתורה אמרה לאכלה ולא להפסד, קמ"ל שאינו חייב לאכול מאחר שאינם ראויים לאכילה, ובהיותם ראויים פשיטא שאינו חייב ג"כ לאכול שהרי אין כאן חשש שמא יפסדו מאחר שהם טובים, ע"כ. **ואולם המהרי"ט אלגזי** (חלה ס"ב, ב, ד) נקט שיש מצוה לאכול פירות שביעית.

וכן נקט **בציץ הקדש** (ס"י ד אות ב) אף בדת הרמב"ן. **ובתורת הארץ** (פ"ח אות כ) כת' שעכ"פ אין זו מצוה חיובית. **אבל החזו"א** (שביעית ס"י יד ס"ק ב) כת' דכונת הרמב"ן דאיסור סחורה הוא ממנין עשין, אבל אין עשה באכילתו, ומה דמצוה איסור סחורה, אינו ראייה דאיכא מצוה בזה, דסחורה אינה מבטלת אכילתו שהרי הלוקח יאכלם. ועיי"ש שכתב דמה דאיתא **בירושלמי** דאין מחייבין אותו לאכול לא פת שעפשה כו', ומשמע דפת מתוקן מחייבין, נר' דר"ל אין מחייבין אותו לחשוב למאכל אדם אלא רשאי להאכיל לבהמתו, ע"כ. **ובשרידי אש** (ח"ב ס"ז ע"ג) כת' דכוונת הרמב"ן דהוי לאו הבא מכלל עשה לאכלה ולא להפסד, אבל לא שיש כאן מצוה אכילה כמו קדשים. וכן נקט **האור לציון** (שביעית פ"ב אות א) דאין מצוה באכילת פירות שביעית.

ב. הפסד ובזיון פירות שביעית

ותנן **במס' שביעית** (פ"ד מ"ב) אין קוצצין האילן בשביעית כו', וכל האילן כיון שבה לעונת המעשרות מותר לקוצצו. ופר"ש (פסחים נב: ד"ה אין קוצצין) אין קוצצין - לעצים מפני שמפסיד הפרי, ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד. וכן פירשו הר"ש והרא"ש (שביעית שם). וכת' **במנ"ח** (מצוות שכת - סכט) דאיבוד פירות שביעית בכזית, ובפחות מזה הו"ל רק חצי יעור. וכבר נקט כן **המהרי"ט אלגזי** (חלה ס"ק ב ד"ה והנה לפי). **והרי"ד** (ס"ה יט ס"ק ה) כתב דליכא בזה יעור. וכ"כ **השרידי אש** (שם). וכת' **בתורת הארץ** (שם אות ל ד"ה ראה) דר"ל דאיסור הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא איסור רק כשמשתיתו לגמרי שאינו בכלל אוכל.

ועיי"ש **בפירושי המשניות להרמב"ם** שביאר דהיינו טעמא דאיסור לקצוץ האילנות אם החתילו להוציא פירותיהן, **מפני שהוא גוזל בני אדם**, לפי שה' נתן פירותיהם לכל אדם. **והרע"ב** כת' משום **דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסד**. ואני שמעתי כיון דאפקרינהו רחמנא לפירות אם יקצצם הוי גוזל את הרבים, ע"כ. ועי' **בתוס' יו"ט דנר' שהרמב"ם** לא התכוין אלא לתת טעם על דרשה דלאכלה ולא להפסד ואין בין פירוש האשון לפירוש שני כלום כמו שחשב הר"ב ששני טעמים הם. ומי"מ לכאורה אי"צ לטעמו אלא **כך היתה מצוה השביעית שלא להפסיד פירותיה**, אבל יהיו הפירות חשובים ולא נפסדים, ע"כ.

ומלבד איסור הפסד יש איסור לנהוג בהם מנהג בזיון כדאיתא **בירושלמי** (פ"ח ה"ב) דאין סכין שמן של שביעית במרחץ. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ח ה"ו יז). ועי' **במקדש דוד** (ס"ה יט ס"ק ה) בשם **המהרי"ט** (ס"ה מג) דמהכא שמעינן שפירות שביעית יש בהם משום קדושה. והנה לפי הטעם שכת' **הרמב"ם** דהוי גוזל את הרבים י"ל דהיכן שהפסד הפרי הוא לצורך הרבים, כגון בבדיקת מעבדה שעושים ע"מ לבדוק תקינות ההיבול ע"י הכנסת חומר המקלקל את הפרי, דאין בכח"ג איסור (אולם במקום שעושים כן בדרישת החברות ע"מ למנוע תביעה משפטית שהמאכל לא היה תקין אכתי י"ל דאסור). ועי' **בלהורות נתן** (ח"ה ס"ג ע"ג אות ב) שהתיר לדלל פירות מהעץ ע"מ שיצמחו יותר פירות, ע"פ הרמב"ם הנ"ל כי ינחא לרבים שילקטו כדי שלא יהיו ראויים יותר, ורימוז לדברי התוס' יו"ט. ועיי"ש שכתב עוד כמה סברות להקל בנדון דשם. ומי"מ לפי טעם דלאכלה ולא להפסד י"ל דבכל גוונא אסור.

ג. הפסד ספיחין

ואיתא **בתורת כהנים** (בהר פ"ג) "ויכי תאמרו עתידים אתם לומר מה נאכל בשנה השביעית גו"י", אמר ר"ע מכאן שמכו חכמים על הספיחים (ירקות עצמחו מאיליהן שביעית) שהיו אסורים בשביעית, והכ"א אין ספיחים אסורים מדברי תורה. וכתב **הרמב"ם** (פ"ד ה"ב) שגורו עליהם מפני עוברה, שלא ילך ויזרע תבואה, וכשיצמחו יאמרו ספיחין הן. ועי' **בשער המלך** (שם) שכת' שמ"מ מותרים בהנאה. וכן פסק **האור לצ"צ** (פ"ה אות א). אולם דעת **החזו"א** (ס"ה ט ס"ק ד) שיש בהם איסור הנאה.

ועי' **ביעב"ץ** (לחם שמים פ"ה מ"ד ד"ה ואין) שכת' דכיון שחכמים אסרו את הספיחים הותר אף להפסידם. **והחזו"א** (ס"ה ט ס"ק ו) כתב דכשתולשין ספיחין בשביעית מניחין אותן לירקב במקומן, אבל אין מפסידין אותן בידים כיון שמן התורה הן קדושין, ואפשר כיון שאסרום חכמים מותר לאבדן ביד, והרי מצונו ביעור מדרבנן **בפסחים** (ג:) משום חומרי המקום, עיי"ש. ויוצא **מהחזו"א** דעכ"פ באופן הפירות נאסרו מה"ת, כגון מחמת שבלעו טעם איסור, מותר לאבדן. וכ"כ **בקובץ תשובות** (ח"ג ס"ה רלז). וכן נקט **בציץ הקדש** (שם אותיות ב-ג) ומצדד דאף היכן שנאסרו מדרבנן אף למי"ד שביעית דאין מותר לאבדם.

ד. אין הפירות ראויים

ומי"מ עי' **במהרי"ט** (ח"א ס"ה פנ ד"ה והרי"ג) שהביא מהירושלמי **דכל שאינו עכשיו ראוי לאכילה** אין משום איסור הפסד פירות שביעית. ועי' **בחזו"א** (שביעית ס"י יד ס"ק ב) שכת' שאם הפרי יתעפש ויפסל מאכילת אדם אז מותר להשליכו ואם עדיין ראוי לבהמה נראה שאם רוב בני"א מייחדין אותן לבהמה עדיין קדשי בקדשי, ואם רוב בני"א אין מייחדין אותן לבהמה פקעה קדושתם, ומיהו יש לעני' אי תלוי במקום שהן נמצאים והן אוליגן בתר רובא דעלמא, ע"כ. ודעת **הגרש"א זצ"ל** (שלחן שלמה שביעית ע"מ קפח) שמ"מ המתגוררים בעליהם שאין בהמות מצויות ולא רגלים לתת שאריות כאלו לבהמות "כולים להשליכם" תיכף אחרי שנפסלו מאכילת אדם. **ואולם החזו"א** (דרי"א ח"ה"ל אות כג) לא רצה להורות להקל בה על המעשה כן נהג להחמיר בה.

ונר' ששאריות מאכל אע"פ שמאוסים בעיני אנשים נחשבים ראויים לאכילה מחמת כי חזו לאלו שלא יודעים, ואסור לורקם. וכעין זה מצונו **בחולין** (טא) דאמרו נהי דלא חזיא בפניו שלא בפניו מיחזיא חזיא ליה, עיי"ש. ושוי"מ שכן פסק **הגרש"א זצ"ל** (שם ע"מ קפז). ועי' עוד **במנ"ח** (ח"א ס"ג אות כג) ו**בשבט הלוי** (ח"ב ס"י קצט). ועי' עוד בסמוך.

ה. פח שמיתה

ועכ"פ שנתמא איסור הפסד פירות י"ל דאסור לזרוק פירות לפח אשפה וצריך לשמרם שיפסלו מאכילה (שאו פוקעת קדושת שביעית כנ"ל) ואז לזרוקם. וכן הביא **הדרך אמונה** (שמיטה פ"ה ס"ק יג) בשם **סדר השביעית** (גרי"ז שפירא אות ט) דאסור להפסיד פירות שביעית דהיינו שאסור לזרוק לאשפה כ"ו שראוין למאכל אדם בהמה ועוף, ושיירי האוכל שאינו רוצה לאכול יותר וכן הקליפין והגרעינין הראוין למאכל אדם בהמה ועוף או שיש עליהן לחלוותיות אוכל ניח בפח מיוחד עד שירקבו ויפסלו מאכילת אדם ואחר שנפסלו מאכילת אדם מותר ליתנם לבהמה ועוף, ואם נפסלו אף מאכילת בהמה ועוף מותר לזרוקם, ע"כ.

ודעת **הגרש"א זצ"ל** (משנת הגר"ם פ"ז אות א) שמוותר להניח פירות שביעית בשקית ניילון אע"פ ירקבו מכיון שגרם הפסד מותר (עי' בזה הלחן), אך אסור להניחם בשקית שכבר יש בה פירות שהחתילו להקריב שבכך גורם למחר ההפסד, ע"כ. וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (שלחן שלמה שביעית ע"מ קפח) **והאור לציון** (שם פ"ב אות א). ועי' עוד בזה הלחן.

פניני הלכה

האם אדם שעובדים בגינתו בשביעית עובר איסור

תנן (ע"ז ד:) מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובדי כוכבים מוכרין, מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה.

ובגמ' (טו.) רב הונא זבין והיא פרה לעובד כוכבים, אי"ל רב חסדא, מ"ט עבר מר הכי, אי"ל אימור לשחיטה זבנה (פרש"י ותלינן לקולא. ומתני' בבהמה טמאה אפי' בסתמא, אי"ל בטוהרה ובמפרש ליה עובד כוכבים דלקוימיה קאי). ומנא תימרא דאמרין כי היא גוונא, דתנן ב"ש אומרים לא ימכור פרה החורשת בשביעית, ובי"ה מתירין מפני שיכול לשוחטה. אמר רבה מי דמי התם אין אדם מצווה על שביטת בהמתו בשביעית (פרש"י הלכך ליכא למיגור משום שאלה ושכירות), הכא אדם מצווה על שביטת בהמתו בשבת (ואיכא למיגור משום הנז). אי"ל אביי וכל היכא דאדם מצווה אסור, והרי שדה דאדם מצווה על שביטת שדהו בשביעית (פרש"י שנת שבתו יהיה לארץ) ותנן בש"א לא ימכור אדם (לישראל החשוד על השביעית) שדה ניר בשביעית ובי"ה מתירין מפני שיכול להובירה. ומפשטות הגמ' נראה דאדם מצווה על שביטת שדהו בשביעית כאיסור שביטת בהמתו בשבת, ואף אם אחר עובד בשדהו עובר באיסור.

וכן מובאר **במנ"ח** (מצוה ק"י"ב) דבשמיטה אם אחר עושה מלאכה בשדהו, או שמשכיר שדהו לגוי, עובר בעשה, דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ (שם ה), ושבתה הארץ (שם ב), דגור הכתוב דהארץ שבת, כמו שמצויים על שביטת בהמה וכלים בשבת וכו', וש"ס מפורש הוא בע"ז טו:; ומפורש דין זה ואין חולק, וא"כ כל הדברים דשביטת בהמתו נוהגים בני שמיטת שדהו בשמיטה. וקצת צ"ע שלא מצאנו ברמב"ם דין זה מפורש, אך ודאי הלכה היא באין חולק. עכ"ד.

ומצינו דכבר עמדו בזה הראשונים, **דבתוס' רי"ד** הקשה על דברי הגמ' (בע"ז שם) דצווי שביטת שדהו בשביעית לא דמי כלל לאיסור שביטת בהמתו בשבת, דאיסור שביטת שדהו הוא שלא יעשה הוא מלאכה בשדהו, אבל אם השכיר שדהו לחשוד על השביעית אינו עובר המשכיר, ואין בו אלא משום לפני עיור, ולהשכיר שדהו לגוי אין בו איסור תורה כלל, אבל שביטת בהמתו בין על ידו בין ע"י גויים אסור מן התורה. ותי' דבשביטת קרקע הוזהרנו בשביעית, כדפי' המורה דנפקא לך משנת שבתון יהיה לארץ (ויקרא כ"ה), ואסור להשכיר שדהו לגוי בשביעית. ונעני שו"ת **המב"ט** ח"ב ס"י ס"ד מ"ש בדעת התוס' רי"ד וצ"ע.

וכיוצא"ב כתוב בתוס' **דבינו אלחנן** (ע"ז שם) - והרי שדה וכו', דאם יהיה ברשות ישראל זה כשאחר חורש בה בשביעית הוה עליו איסור דאורייתא. ועי' לשון **הרי"ט** (ע"ז שם) - והא הכא איתא תרתי לאיסורא דלפני' ואיסורא דשדהו שהוא מצווה על שביטתה. ע"כ. דנר' דמפי' לגמ' כפשוטה, וכמסקנת התוס' רי"ד. אולם יעוי' **בתוס'** בע"ז (שם ד"ה מי דמי) שכתב בסוף דבריו - והרי שדה דאדם מצווה על שביטת שדהו, וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל. עכ"ל. דמשמע דהאיסור דוקא בעבודת ישראל ולא בעבודת עכו"ם. וצ"ב.

ובחזו"א (ס"ה י"ז ס"ק כ"ה) כת' דמשמע מהתוס' דאין האיסור על שביטת הארץ תלוי בבעלות, אלא העובד בשדה עובר על איסור שביטת, וכונת הגמ' שהאיסור של שביטת בקרקע תלוי, והעבירה נעשה בקרקע, אבל אם עובד בה עכו"ם בשכירות אין הישראל עובר משום שביטת, ולכן ל"ש גזירת שאלה ונסויב. וטעמא דהתוס' דמי דלא התוס' רי"ד, יש לבאר כמ"ש החזו"א שם הדלא מותר להשקות מן התורה בשביעית, וצמיחה וגידול מותר וראיה דשאינו חייב לעקור ספיחין ואילנות. וא"כ ע"כ דאין כוונת הגמ' דאדם מצווה על שביטת קרקע בשביעית כשם שמצווה על שביטת בהמתו בשבת.

ז. הפסד פירות שביעית על ידי גרמא

יש לדון האם מותר להפסיד פירות שביעית דרך גרמא. ולכאורה י"ל דשרי דהרי מבואר בביצה (כו:) ובנורות (ג:) בענין איסור הטלת מום בבכור לדלול ריבוי דקרא אמרינן דעיי גרמא שריא. וכן פסק באג"מ (יו"ד ח"א סי' פב) דבשאר איסורים גרמא שריא, אלא שהדין כן כשהאיסור הוא על המעשה, אבל במקום שהאיסור הוא התוצאה של המעשה אין לחלק בזה. וכן נקט בהר צבי (יו"ד סי' שמא ד"ה וריתא) דגרמא שריא בשאר איסורים. [ועיי בתורת הארץ (שם אות לו) שהקשה דבש"ס שבת (קכ:) בענין לאו דמחיקת השם איתא דהיכן שכתוב עשייה גרמא מותרת, ומשמע שלא הותר גרמא בכל האיסורים. ולפי דברי האג"מ הני"ל י"ל דזה גופא קמ"ל דהיכן דהאיסור הוא על המעשה שרי, אבל אם האיסור הוא על התוצאה אסור אפילו עיי גרמא].

ובאמת המהרי"ט (שם ד"ה הו"ו) כתב להתיר גרם הפסד פירות שביעית והוכיח כן מהא דששינו לעיל מאימית אין הוצצים את האילן (משום איבוד פירות) בשביעית. ופירש הר"ש דהיינו כל האילן משיוציא הפרי (דלא כפירוש רש"י), נמצא קודם ציאת הפרי ודאי מותר לקצץ את העלץ, ואף אחר ציאת הפרי מותר לקרסם בעליו ואע"פ שעיי כן הפירות מתיבטות ונושרות מותר **הואיל וגרמא הוא ואינם מפסידין** וכי כדמוכח בירושלמי בפרק אי הדין קינבא דירקא מסקין לה לאגרה (מעלין לגג) והיא יבשה מגרמא כלומר שמאכל אדם הוא ואי"א להאכילה לבהמה, אבל לאחר שיבשי ולא חזיא לאדם שרי, עיי"ש.

נמצא שאסור לעשות מעשה המפסיד את הפרי, אלא שאם עושה כן לפני או אף אחרי שכבר יצא הפרי, אם הפסד הפרי אינו מיידי אינו אלא גרמא. וכן נקט הרידב"ז (סי' ה ס"ק ה) וכן פסקו התורת הארץ (שם אותיות לח ו-מ), והגרש"א זצ"ל (שחלן שלמה שביעית עמ' קפ) והאול"צ (פ"ב בהג"ג) שגרמא מותרת. וכן דעת הגריש"א זצ"ל (משנת הגריש"א פ"ז אות ו) אלא שדעתו דמיי"מ יש להחמיר לכתחלה. ועיי בהזו"א (סי' יד ס"ק ו) שכת' דמהא דהירושלמי שם דאמר הוה קניבא דירקא מסקין לוי לאיגרא כו', חזיקן שפירות שביעית אינו אלא איסור הפסד ואין איסור להניחן שיורקבו מעצמן והא דמסקין לאיגרא לא מקרי מפסיד בידי אדם לא יבשו ירקבו והיבשו מעלה לחו נ"מ"מ שמעינן שאין חייב לאכול או לבקש לחן אכילס, עיי"כ. ולפי"ו אין ראיה מהירושלמי שגרמא ממש מותרת. אלא דעיי"פ שמעינן דכל שממילא הוא נרקב אין בו איסור. ודעת הגר"ק זצ"ל (חוט שני שביעית פ"ה ס"ק כא) דלהניח במקום שסוף החמה לבוא שרי דחשיב איבוד דממילא.

ז. על ידי עכו"ם

ואם נימא דשרי עיי גרמא יש לדון דשרי נמי עיי עכו"ם, דעיי במהר"ש"ם (ח"א סי' כב) שהביא בשם הבשמים ראש (סי' שלד) דבעלמא עשיית עיי עכו"ם היא רק כגרמא. והספר יהושע (סי' מא ד"ה והשתא) ס"ל דקיל מגרמא. והמהרי"א ברונא (סי' רא) כת' דהוי כגרמא, עיי"כ. וכן הביא הלהורות נתן (ח"ה סי' עג אות ב ס"ד ח"ג סי' י"ג). ובהר צבי (שם) הוכיח מהרעק"א (סי' סד) דגרמא חמיר מאמירה לנכרי. ועי בשלחן שלמה (שביעית עמ' כו). ולפי"ו י"ל דשאריות פירות שביעית וכדו' מותר לזרקם עיי עכו"ם. וכן כן לתת עצה לעשות בדיקות מעבדה עיי"מ לבדוק תקינות היבול המבואר לעיל עיי עכו"ם או גרמא. ועיי עוד מש"כ לחלן אות י"ג.

ח. נתינת פירות שביעית לתינוק

והנה הרידב"ז שם כתב דכיון דגרמא שריא מותר לתת פירות שביעית לתינוק אע"פ שהתינוק באכילתו יפר וילכלך הנשאר כדרך התינוקת ויפסיד אוכל הנשאר. ועיי בדרך אמונה (שם סי' נ"ג ובה"ל אות כח) שהביא בשם סוד השביעית דצריך למנוע את הילדים שלא יבזבוז את האוכל. אלא דעיי"ש ששמע מהמחבר דהיינו משום חינוך אבל מדינא גרמא מותר, עיי"כ.

ונראה דאין בכח"ג משום ספית איסור לקטן כן כי דרך אכילה של הקטן ועיי"כ אין מעשה הקטן בכלל מעשה איסור. וכמו כן לא גרע ממי"ש הגר"ז (סי' שמג אות ח) שאין משום ספיה בנתינת חפצים שיכול לעשות בהם מלאכה לעצמו בשבת. וכן מבואר במ"ב (סי' שמ ס"ק ד). ועיי מש"כ בחוט שני (שם ח"ו אות כא עמ' רסח). וכן פסק הגריש"א זצ"ל (משנת הגריש"א פ"ז אות ח) שמוותר לתת לקטן.

ט. חובה למנוע הפסד מפירות שביעית

ועיי"פ יוצא מהמהרי"ט והחזו"א ודעימייהו דאין חובה למנוע הפסד הפירות. אלא דשו"ר במקדש דוד (סי' נט ס"ק ה) שדחה ראיות המהרי"ט וכתב לאסור לגרום הפסד לפירות שביעית, והוכיח דאף חייבים להציל מהפסד מהתוספתא (שביעית פ"ה ה"ה) הביאה הרמב"ם (שמיטה פ"ה ה"ה) דפירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות, הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תלה כח תבואתה לאכול", עיי"כ. ומכלל דבלא קרא דלבהמתך לחיה כו' היה צריך להחזירה משום הפסד אלא דצריך גיי"כ למנוע שלא יבוא לידי הפסד, עיי"כ.

ועיי בהזו"א (סי' יד ס"ק ז) שביעית דהא דקנתה דאין מחייבין אותו להחזירה, משום דס"ד לחייבו כדי לשמור מאכל אדם מן ההפסד ולא יהיה בזה מצות תשמטנה, ואמר שאינו כן וכיון שאין כאן משום חיוב שמירה יש כאן משום מצות ונטשתה, ונראה דוקא באוכלת מן התאנה במחובר אין מחזירין אותה, אבל בתלוש חייב להחזירה דבתלוש שכבר זכה הוא ממונו עד הביעור ואיכא משום איסור מאכל אדם לבהמה, עיי"כ. יוצא שיש חובה למנוע הפסד לפירות שביעית. ועיי עוד בהר צבי (זרעים ח"ב סי' נד).

והנה ליישב דברי המהרי"ט י"ל דזה גופא קמ"ל הפסוק שאינו מחויב להציל את הפירות מהפסד. אלא דאכתי ציי"ע על החזו"א שנקט שיש חובה למנוע מהם הפסד אם כבר זכה בהם, ממה שמבואר לעיל דלדעתו אע"פ שגרם הפסד אסור, אבל עיי"פ למנוע הפסד אינו מחויב, שהרי הותר לתת להם לירקב. ואפשר לתת לעלולם אין חובה להצילם מהפסד פרט למקום שיבואו הפירות לידי הפסד עיי מעשה בכוננה, יש חובה למנוע הפסד, משא"כ היכן שממילא הם נפסדים דאין חובה להצילם מהפסד. ולפי"ו י"ל דהיינו טעמא דמותר לתת פירות שביעית לתינוק אע"פ שיפסיד אוכל הנשאר, כי הוא הפסד ללא כוונה. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (דרי"א פ"ה צה"ל אות כט) שאין חיוב לשומרם מהפסד.

שו"מ בדרך אמונה (שם בה"ל ד"ה און) שעמד בקושיא הני"ל וכת' לחלק דהיכא דבא ההפסד עיי מעשה כגון שבאה בהמה לאכלה חייב להצילה, דכיון דאסור להאכילה לבהמה משום הפסד חייב גיי"כ למנוע הבהמה לאכלה אי לאו קרא דלבהמתך דשריא רחמנא בהדיא, אבל דבר שאינו עושה כלום רק מעצמה מתייבשת אין איסור להעלותה לגג אף שתתייבש שם במהרה כיון שאין נעשה שם שום מעשה הפסד אלא שעיי"ש שמונחת נפסדת במשך הזמן וכיון שאין כתיב שביעית משמרת א"צ למנועה מזה. ולפי"ו הרואה פירות שביעית בדרך צריך להזיזן למקום שלא ידרכו עליהן כיון דאנשים מפסדין אותן בידיים, עיי"כ. אולם י"ל דעד כאן לא החמירו אלא מעשה בכוננה, אבל מעשה שאינו בכוננה כגון שאנשים שלפי תומם ידרכו על הפירות אפשר שאינו חייב למנוע.

והגר"ק זצ"ל (שם אות כב עמ' רסח ד"ה אסור) יצא לחלק דבהמה שלו או של חברו וניחא ליה בזה הוי כמאכילה בידיים.

ודעת הגריש"א זצ"ל (משפטי ארץ פכ"א אות טו) שאף לאוסרים גרמא היינו מצד הפסד התכלית שלמענו עומד הפרי, ועיי"כ לכוי"ע מותר לגרום קלקול לפירות שבלא"ה לא יאכלו, וכן לגרום למאכל אדם שברור שלא יאכל שיהפך למאכל בהמה, כדי להאכילו לבעלי חיים, עיי"כ. ולפי"ו שאריות אוכל שאינו עומדים לאכילה מותר לגרום להם הפסד. וכמו כן לאור סברא זו י"ל שחובת הצלת פירות שביעית הוא העומדים לאכילה אבל פירות שבעתו שלא לאכלם י"ל דאין חובה להצילם ומותר לגרום להם הפסד לדעת המקילים לעיל.

מ פ ס ק נ א ד ר י נ א

א' פירות שביעית יש בהם קדושה, ואסור להפסידן, לשנות מדרך אכילתם או הנאתם, או לנהוג בהם מנהג בזיון. ב' אע"פ שאסור להפסיד פירות שביעית מ"מ אין איסור להניחן שירקבו מעצמם. וכן אין איסור לגרום להפסידם עיי גרמא (כגון שמניח הפירות במקום שהשמש עתידה לבוא). ויש מחמירים. ג' אין חובה להציל פירות שביעית מהפסד אלא אם כן ההפסד הוא עיי מעשה אדם או בהמה, ועל כן יש אומרים שהרואה פירות שביעית בדרך צריך להזיזן למקום שלא ידרכו עליהן. ד' מותר לתת פירות שביעית לתינוק כדי שיאכלנו, אע"פ שיפרד מאכל הנשאר כדרך התינוקת כי כן דרכם באכילה (ועוד י"ל כי הוא הפסד ללא כוונה והוי כהפסד הבא מעצמו שאין חובה למנוע אותו כנ"ל). ה' כיון שאסור להפסיד פירות שביעית אסור לוורקם לאשפה כל זמן שראוין למאכל, ועל כן יניחם בפח מיוחד [ולא בפח הזבל] עד שירקבו ויפסלו מאכילת אדם, ואחר שנפסלו מותר ליתנם לבהמה, ואם נפסלו אף מאכילת בהמה מותר לזרוקם. וי"א שהמתגוררים בערים שאין בהמות מצויות שם ולאו רגילים לתת שאריות כאלו לבהמות, יכולים להשליכם תיכף אחרי שנפסלו מאכילת אדם. ויש מקילים שאין צורך בפח מיוחד אלא רשאי לתת הפירות לתוך שקית ניילון ולאחר מכן לזרוקם לאשפה.

[ועיי"ו בתוס' בב"מ ז. (ד"ה אבל הכא) דכתב דאיכא איסור אמירה לנכרי בשביעית, ובחכמ"ש שם כתב דט"ס הוא, ולא נזכר במו"ק איסור אמירה לנכרי בשביעית, כי בודאי אסור אמירה לנכרי בשביעית אפי' אם תאמר שמותר בשבת שהשביעית תלה השם יתברך קדושה בארץ דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ. עכ"ד. ולפי מה שנתבאר, אי משום אם אין הכרח לשנות הגיי, דיי"ל דתו"ס ס"ל דאין האיסור מדאורייתא אלא על העובד].

ויעוי' **באבי עזרי** (שמיטה פ"ג ה"ח אות ב) דכת' על המנ"ח, דמיי"ש דאיסור העבודה בשביעית הוא כמו שביתת בהמתו בשבת, אין זה מדוקדק, ששם האיסור הוא אפי' אם הבהמה עשתה בעצמה איזה מלאכה מצווה הוא למונעה, ואם אחר עושה מלאכה עם בהמתו מצווה למונעה. משא"כ כאן לענין איסור שביעית, והרי מפי הדין שיש זרע או נטע בשביעית יעקור, שהוא רק משום קנס כמבואר בגיטין דני"ג, ואם נטע בשוגג מחי רי"מ ורי"י אם יעקור, ואי כהמנ"ח, בדין שיעקור, דהא כל זמן שהזרע בארץ הרי זה כמו שיש עכשיו זרעיה, ואפי' כשזרעם ונטעם לפני שביעית יעקור בשביעית דעכשיו אין כאן שביתת הארץ וכי'. אבל ברור שאין הדין של שביתת הארץ אלא רק איסור על האדם כו', וזהו הגמי דעיי הני"ל.

[ואכן יעוי' במנ"ח מצוה שכ"ז דנסתפק אי שרי לזרוע סמוך לרי"ה באופן שתשרש בשביעית, דהלא מצווים אנו על שביתת קרקעות בשמיטה עיי"ש.

ויעויין עוד בתוס' רי"ז במו"ק (ג:) דהנטוע בערב שביעית צריך שתקלט הנטיעה קודם השביעית, דאל"כ ה"ל כנטוע בשביעית ויעקור. וכתב במנחת שלמה (קמא סי' נ"א ס"ק ד) דאפשר דלשיטתו שמצווים אנו על שביתת השדה, יש בזה איסור דאורייתא.

ולפי מה שביאר החזו"א בדעת התוס' י"ל דאפי' אם נעשת העבודה לפי רצונו של האדם, אין הוא עובר על האיסור, אלא העובד.

והשתא תנייבשו דברי הרמב"ם שהשמיט ההיא דינא, דהוא ס"ל דאין כוונת הגמי כפשוטה דאדם מצווה על שביתת קרקעו בשביעית כשם שמצווה על שביתת בהמתו בשבת, וכמיי"ש עם החזו"א דהרמב"ם ס"ל כותס'. וכמבואר בדבריו פ"ה ה"א דאין עשה דשביעית על הבעלים, אלא העובד עובר בעשה.

[ויש להעיר דפרטי המצוות (שם) כת' הרמב"ם - שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית. ובפשוטו היה נ"י לבאר כוונתו החציוני על הקרקע שתשבות. אולם בהלכה מבואר לא כן].

העולה לדינא - נח' הארשונים אם מצוות "ושבתה הארץ שבת לחי", הוא ציווי על שביתת הקרקע, כשביתת בהמתו בשבת, ואף היכן שאחר עובד בשדה עובר בעשה זה. או שהוא ציווי על האדם שישבות מעבודת הקרקע. ועיי"כ יש להיזהר שאף אחרים לא יעבדו בשדה השייכת לו, כגון בניגה משותפת, או שמשכיר ביתו וגינתו לאחר וכיוצא, ואף אם נעשה הדבר שלא מרצונו. ואם אי אפשר לו למונעם מהעבודה יעשה שאלת חכם כיצד עליו לנהוג למעשה.

נ כתב ע"י

הרה"ג שמעון פלולי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

תפילת ערבית (ה)

הכוונה בברכת "רצה במנוחתנו" - "וטהר לבנו לעבדך באמת. יתפלל במחשבתו בשברון לב מאד ומקירות לבו להבורא יתברך שמו, שיטתה רעיונו ולבו בעבודתו הקדושה, שיהיה עבודתו רק לשמו הגדול, וכן יש דברים שהיצר מרמה את האדם שהיא עבודה לשמה, אך באמת אינה לשמה האמיתית.

ובחתימת הברכה "ברוך אתה ה' מקדש השבת" לכוון במחשבתו בזה הלשון: אני נותן לך יתברך שמך שבח והודאה גדולה על המתנה הגדולה שנתת לנו עם קדוש, היא שבת קדש, ואף שיד שכלי קצרה מהשיג הטובה הגדולה ומתנה מרובה זו עד תכלית, אני מאמין באמונה שלמה ואמיתית בדברי חז"ל במה שכתוב בשבת (:) "אמר הקב"ה למשה מתנה טובה וגנוזה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך הודיעים" עד כאן. ויתן הודאה זו במחשבתו בשמחה עצומה". (יסוד ושרש העבודה ח, ד)

נערך על ידי מו"ם "עבודת שבת קודש"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מב'עמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761 *יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "בדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com